

УДК 355.65

С. П. Ткаченко, О. Г. Бондаренко, В. П. Василенко

ПОСТАЧАННЯ ПРОДОВОЛЬСТВА У ВНУТРІШНІХ ВІЙСЬКАХ З УРАХУВАННЯМ ВОЄННО-ЕКОНОМІЧНИХ ТА РИНКОВИХ ЧИННИКІВ

Розглянуто задачу вибору форм управління постачанням продовольства у внутрішніх військах з урахуванням воєнно-економічних та ринкових чинників. Запропоновано методичний апарат вибору централізованої чи децентралізованої форми управління постачанням продовольства на основі порівняльних методів воєнно-економічного аналізу.

Ключові слова: централізована та децентралізована форма управління постачанням продовольства, воєнно-економічні та ринкові чинники.

Постановка проблеми й аналіз останніх досліджень і публікацій. Перехід України до ринкової економіки, нова суспільно-економічна ситуація у країні суттєво вплинули на організацію тилового забезпечення внутрішніх військ (ВВ) МВС України. У сучасних умовах гостро постала проблема пошуку та знаходження шляхів тилового забезпечення військ, що вимагає невідкладного вирішення низки теоретичних та практичних задач щодо вдосконалювання форм і методів продовольчого забезпечення. Для органів продовольчого забезпечення це може означати переміщення акценту їх діяльності від питання розподілу продовольства, що отримане централізовано, до проблеми децентралізованих заготівель.

Існуюча нині схема забезпечення військових частин ВВ МВС України продовольством включає чотири варіанти, які фактично пов'язані з рівнями ієрархії системи продовольчого забезпечення ВВ МВС України (див. рис. 1).

Варіант 1. Відповідно до наказу МВС України від 11.11.2003 р. № 1337 [1] обмежена номенклатура продовольства (консерви м'ясні та рибні, чай та полівітамінний препарат "Гексавіт", комплекти військового сухого пайка) повинна поставлятися у війська централізовано через Департамент матеріального забезпечення МВС України (ДМЗ) [2]. Фінансові розрахунки з постачальниками здійснює Головне управління внутрішніх військ МВС України (ГУВВ). Для зберігання продовольства використовується центральна база МВС (м. Київ).

Решта найменувань продовольства може постачатися за варіантами 2, 3 і 4. Закупівлі продовольства за цими варіантами можуть

здійснюватися на основі конкурсних торгів [3; 4].

Варіант 2 передбачає забезпечення продовольством усіх внутрішніх військ централізовано ГУВВ МВС України. Постачання продовольства фінансується з бюджету ВВ. Зберігання продовольства відбувається на об'єднаному складі ВВ (м. Київ) та складах військових частин, які розташовані по всій території України.

Варіант 3 також передбачає централізоване постачання продовольства для потреб військових частин, що входять до складу Територіального командування ВВ МВС України (ТрК) через одну з військових частин Управління ТрК. Фінансові розрахунки з постачальниками здійснюються з бюджету військ. Продовольство зберігається на продовольчих складах опорних військових частин ТрК.

Варіант 4 передбачає те, що військова частина має можливість проводити децентралізовані закупівлі продовольства для особистих потреб. Фінансування децентралізованих закупівель продовольства може здійснюватися як через закупівлю за кошти бюджету ВВ у разі їх виділення за кодом 1133 "Продукти харчування", так і за кошти, що отримані від проведення господарської діяльності частини, а також спонсорської допомоги. Крім того, як кінцева ланка постачання військова частина приймає продовольство в межах централізованих поставок від органів забезпечення вищих рівнів (ДМЗ, ГУВВ, ТрК). Усе продовольство, що надходить до військової частини, зберігається на продовольчому складі цієї частини.

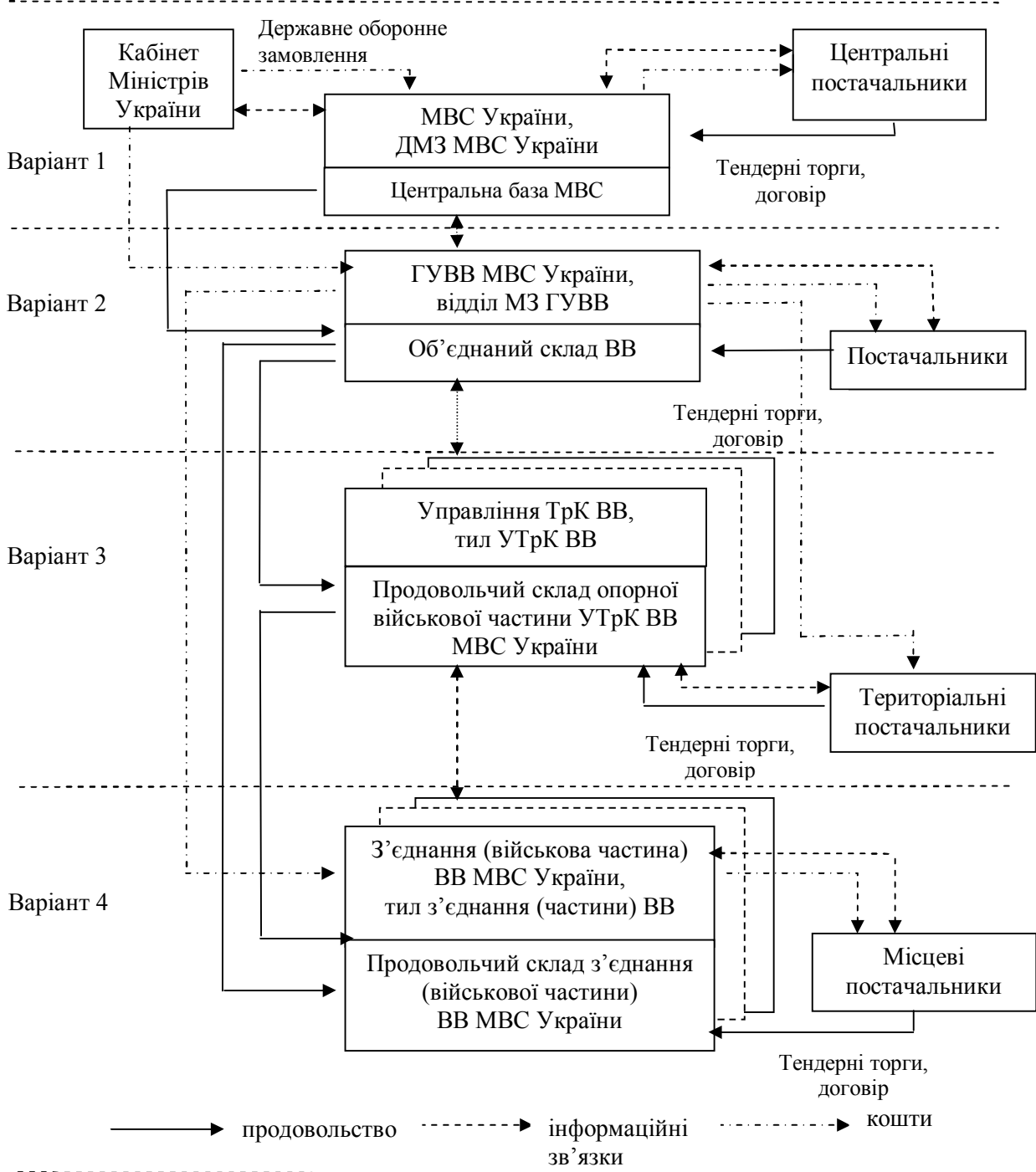

Рис. 1. Загальна схема забезпечення військової частини ВВ МВС України

Таким чином, варіанти 1, 2 і 3 зумовлюють різного рівня централізовану, а останній варіант 4 – децентралізовану форму управління постачанням продовольства (ФУПП). Кожна із цих форм має як свої переваги, так і недоліки.

Для централізованої ФУПП (варіанти 1, 2 і 3) виділяють такі переваги: економія коштів Державного бюджету за рахунок оптових поставок; спрощення контролю за доцільністю

використання коштів Державного бюджету; спрощення контролю за створенням запасів матеріальних засобів довготривалого зберігання та їх поновленням; зростання ймовірності своєчасного забезпечення продовольством довготривалого зберігання нижчих ланок забезпечення [5].

Однак централізована ФУПП має суттєві недоліки: можливе створення штучного

дефіциту на матеріальні засоби та послуги за умов недостатнього фінансування; зниження оперативності поставок з урахуванням можливих змін оперативної обстановки; підвищення транспортних витрат і природного збитку під час зберігання та транспортування матеріальних засобів; обмеження використання вигідної кон'юнктури регіональних та місцевих постачальників (особливо на сезонну продукцію); незручність ведення претензійно-позовної роботи з постачальниками (ДМЗ, ГУВВ виступають як посередники, а постачальник зацікавлений працювати безпосередньо зі споживачем).

Для децентралізованої ФУПП (варіант 4) виділяють такі переваги: підвищення оперативності поставок з урахуванням можливих змін оперативної обстановки; низькі транспортні витрати, низький природний збиток під час транспортування та низькі витрати на зберігання; можливість заготівлі продовольства більш високої якості; можливість широкого використання вигідної кон'юнктури регіональних та місцевих постачальників; зручність ведення претензійно-позовної роботи з постачальниками (військові частини працюють напряму з постачальниками).

Основними недоліками децентралізованої ФУПП є: нераціональне використання коштів Державного бюджету; недостатній контроль за використанням коштів Державного бюджету; недостатній контроль за створенням запасів матеріальних засобів довготривалого зберігання та їх поновленням; зменшення ймовірності своєчасного забезпечення продовольством довготривалого зберігання нижчих ланок забезпечення.

Слід підкреслити, що на вибір ФУПП суттєво впливає те, що процес постачання відбувається в умовах переходу до ринку, для якого характерним є значна невизначеність цін на продовольство, інтересів постачальників, термінів надходження бюджетних коштів для закупівлі продовольства та ін. При цьому з року в рік ситуація на ринку конкретного виду продовольства може суттєво змінюватися.

Мета статті – постановка і дослідження задачі вибору варіантів постачання продовольства у військових частинах ВВ МВС України з урахуванням воєнно-економічних та ринкових чинників.

Дослідження задачі будується на методах воєнно-економічного аналізу узагальнених

показників ефективності постачання продовольства в умовах ринкової економіки.

Виклад основного матеріалу

Методичні основи порівняльного оцінювання варіантів постачання продовольства. Розглядаючи питання про вибір того чи іншого варіанта постачання продовольства, необхідно: по-перше, обґрунтувати мету заходу; по-друге, вибрати показники та критерій, який найбільш повно відповідає меті заходу; по-третє, забезпечити кількісну оцінку показників, які складають критерій; по-четверте, підготувати пропозиції за результатами аналізу за кожним із варіантів постачання продовольства [6].

Діяльність продовольчої служби при постачанні продовольства розглядається як цілеспрямована. У загальному вигляді мета діяльності продовольчої служби відома – забезпечити своєчасне повноцінне та високоякісне харчування особового складу, що визначає підтримання фізичних сил, витривалості, здоров'я військовослужбовців і в кінцевому підсумку – високу боєздатність підрозділів ВВ МВС України [7].

Виходячи з цієї мети для кожного виду продовольства формують завдання його постачання на кожен рік. Для цього здійснюються збирання й аналіз даних потреби за *i*-м видом продовольства на кожному рівні постачання: військова частина, ТрК, ГУВВ. Крім обсягів постачання продовольства обов'язково визначаються терміни його поставки. Наприклад, задача для рівня військової частини на постачання м'яса така: "На 2014 рік забезпечити постачання 24 т м'яса, яке потрібно здійснювати: у перший тиждень кожного місяця у кількості 2 т." На рівні ТрК та ГУВВ задачі постачання продовольства за їх видами формують шляхом узагальнення задач на поставку продовольства підпорядкованим частинам. Воєнно-економічний аналіз виконання задачі постачання продовольства на кожному рівні (за кожним варіантом постачання) зумовлює оцінку двох груп показників, одна з яких виражає воєнний (цільовий), а інша – економічний (вартісний) аспекти заходу, що розглядається.

Якісний аналіз сутності виконання мети постачання продовольства дозволив виділити такі складові його ефекту: повнота постачання W_1 ; якість продовольства, яке поставлене W_2 ; оперативність постачання W_3 ; зручність проведення контролю за використанням

бюджетних грошей W_4 ; зручність проведення претензійно-позовної роботи W_5 .

Отже, для визначення якості здійснення постачання продовольства пропонується охарактеризувати її п'ятьма показниками. Для роботи із цими показниками треба сформулювати на їх основі сумарний показник W шляхом їх складання з урахуванням "ваги" кожного з показників:

$$W = k_1 \cdot W_1 + k_2 \cdot W_2 + k_3 \cdot W_3 + k_4 \cdot W_{4ij} + k_5 \cdot W_5, \quad (1)$$

де $k_1 \dots k_5$ – коефіцієнти важливості кожного зі складових показників.

Коефіцієнти важливості визначаються експертним методом на кожний рік у зв'язку зі зміною кон'юнктури ринку. Величини коефіцієнтів важливості на 2014 р. наведені у таблиці.

Вартісний аспект виконання задачі постачання продовольства будемо виражати шляхом розрахунку сумарних витрат B , у величині яких треба враховувати витрати на придбання продовольства на тендерній основі, витрати на його зберігання та транспортування до кінцевого пункту споживання та ін.

Порівняльне оцінювання варіантів постачання продовольства пропонується здійснювати на основі розрахунку показника:

$$K = \frac{B}{W}, \quad (2)$$

де K – витрати ресурсів, які необхідні для отримання одиниці ефекту від постачання конкретного виду продовольства за оцінюваним варіантом постачання.

Питомий показник є загальною характеристикою економічності конкретного варіанта постачання продовольства. Варіант, якому відповідає найменша величина цього показника, є найкращим, і його слід рекомендувати для застосування при постачанні конкретного виду продовольства.

Таким чином, у разі вибору за i -м видом продовольства варіанта 2 чи 3 його постачання доцільним є застосування централізованої ФУПП, а якщо вибирають варіант 4, то перевага віддається децентралізованій ФУПП.

Розрахунок складових ефекту від здійснення постачання продовольства. Для кількісного

оцінювання складових ефекту ($W_1 \dots W_5$), які мають місце при постачанні продовольства, пропонується використовувати статистичні дані про результати виконання постачання продовольства за минулий рік та інші попередні роки. Крім того, можливе використання даних за минулі роки з аналогічними за своїми властивостями продуктами.

Визначення показника повноти постачання продовольства (W_{1ij}) i -го виду за j -м варіантом здійснюється за формулою

$$W_{1ij} = \frac{Q_{nlij} - Q_{mlij}}{Q_{nlij}}, \quad (3)$$

де Q_{mlij} – обсяг i -го виду продовольства, що недопоставлений у попередній рік за j -м варіантом постачання; Q_{nlij} – запланований обсяг i -го виду продовольства у попередній рік за j -м варіантом постачання.

Показник якості поставленого продовольства (W_{2ij}) i -го виду за j -м варіантом постачання розраховується за формулою

$$W_{2ij} = \frac{Q_{nlij} - Q_{nij}}{Q_{nlij}}, \quad (4)$$

де Q_{nij} – обсяг i -го виду продовольства, що поставлене у попередній рік за j -м варіантом постачання з різноманітними відхиленнями від державних стандартів з якості.

Показник оперативності постачання продовольства (W_{3ij}) i -го виду за j -м варіантом постачання визначається за формулою

$$W_{3ij} = \frac{Q_{oij}}{Q_{nlij}}, \quad (5)$$

де Q_{oij} – обсяг i -го виду продовольства, що поставлене у запланований строк за j -м варіантом постачання.

Розрахунок показника зручності проведення контролю за використанням бюджетних грошей (W_{4ij}) за j -м варіантом постачання можна провести за допомогою формули

$$W_{4ij} = \frac{N_{enij}}{N_{znij}}, \quad (6)$$

Коефіцієнти важливості складових показника ефекту

Показник	k_1	k_2	k_3	k_4	k_5
Величина показника	0,30	0,20	0,20	0,15	0,15

де N_{enj} – кількість виявлених порушень використання бюджетних грошей у разі постачання продовольства за j -м варіантом; $N_{zпj}$ – загальна кількість перевірок використання бюджетних грошей у разі постачання продовольства за j -м варіантом.

Показник зручності претензійно-позовної роботи (W_{5j}) за j -м варіантом постачання розраховується за формулою

$$W_{5j} = \frac{N_{zпj}}{N_{enj}}, \quad (7)$$

де $N_{zпj}$ – кількість задоволених позовів по j -му варіанту постачання за минулий рік; N_{enj} – загальна кількість позовів за j -м варіантом постачання за минулий рік.

Складові ефекту від здійснення постачання продовольства ($W_{1ij} \dots W_{3ij}$) розраховуються для кожного виду продовольства, адже величина цих складових перебуває у залежності від властивостей конкретного виду продовольства. І навпаки, на складові ефекту (W_{4j}, W_{5j}) ці чинники мають незначний вплив. Їх величина залежить тільки від організаційних особливостей варіанта постачання продовольства. Тому вони розраховуються одразу для всіх видів продовольства.

Розрахунок показника витрат на здійснення варіанта постачання продовольства. Показник сумарних витрат за i -м видом продовольства за j -м варіантом постачання (B_{ij}) розраховується за формулою

$$B_{ij} = V_{ij} \cdot C_{ij} + V_{ij} \cdot C_{збij} + T_{ij} \cdot C_{mkij} + B_{inij}, \quad (8)$$

де B_{ij} – сумарні витрати на постачання i -го

виду продовольства за j -м варіантом постачання, грн; V_{ij} – плановий обсяг i -го виду продовольства, яке надходить за j -м варіантом постачання, од. вимір.; C_{ij} – ціна за одиницю вимірювання i -го виду продовольства, яке надходить за j -м варіантом постачання, грн/од. вимір.; $C_{збij}$ – ціна зберігання одиниці вимірювання i -го виду продовольства, яке надходить за j -м варіантом постачання, грн; T_{ij} – обсяг перевезень i -го виду продовольства, яке надходить за j -м варіантом постачання, т-км; C_{mkij} – ціна за транспортування 1 тонно-кілометра, грн/т-км.

Для визначення величини C_{ij} , яка використовується у виразі (8), треба проводити регулярну роботу зі збирання даних про довідкові ціни на ринку постачальників продовольства. Дані про ціни містяться в регулярних публікаціях галузевих журналів, інших періодичних виданнях та Інтернеті за даними спеціалізованих постачальників. Однак цими даними слід користуватися з деяким коригуванням. Наприклад, на рис. 2 наведені знижки до довідкових цін залежно від обсягу закупівель.

З урахуванням зазначених знижок можна прийняти, що дрібнооптові закупівлі мають місце на рівні військової частини, середньооптові – на рівні ТрК і крупнооптові – на рівні ГУВВ.

Крім того, під час коригування довідкових цін необхідно враховувати такі знижки [8]:

1) бонусні – надаються постійним споживачам, якщо вони за визначений період

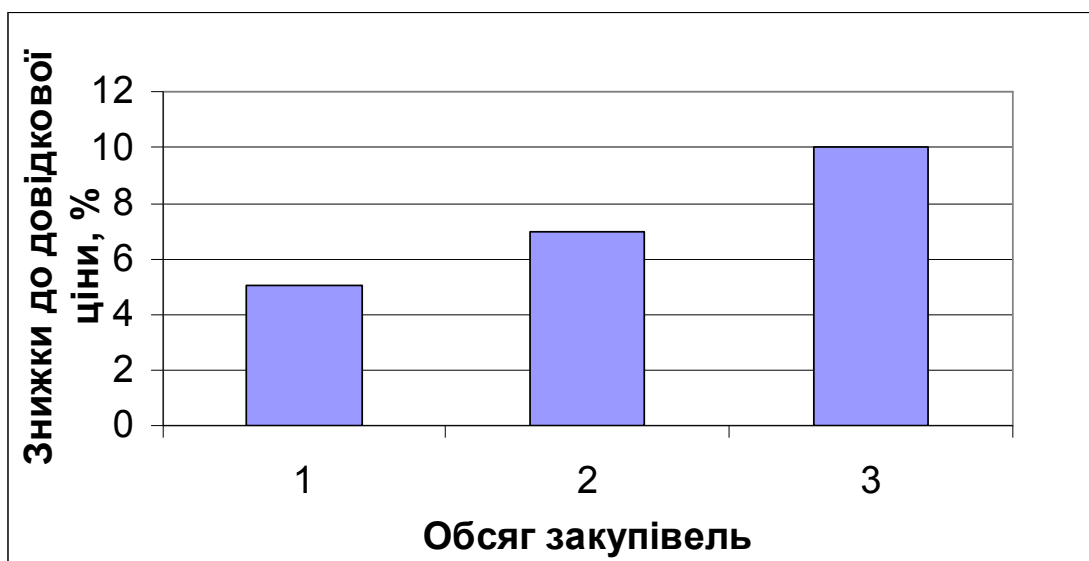

Рис. 2. Знижки довідкової ціни на закупівлю продовольства залежно від обсягу закупівель: 1 – дрібнооптові; 2 – середньооптові; 3 – крупнооптові

придбають обумовлену кількість товару (звичайний розмір таких знижок 5–8 %);

2) спеціальні – робляться для тих покупців, у яких постачальник особливо зацікавлений; як правило, це крупні оптовики чи споживачі, у яких із продавцем існують особливі довірчі відносини (знижки ці є комерційною таємницею; припускають, що вони можуть доходити до 8 %).

Під час визначення величини $C_{збій}$ треба відобразити поточні витрати, що пов'язані зі зберіганням продовольства на військових складах, зокрема: витрати на електроенергію, на заробітну плату обслуговуючого персоналу, на проведення поточних ремонтів складських приміщень, на утримання внутрішньоскладського транспорту та ін.

Формула для визначення величини T_{ij} має вигляд

$$T_{ij} = \sum_{n=1}^N V_{ijn} \cdot R_{jn}, \quad (9)$$

де V_{ijn} – обсяг поставки i -го виду продовольства за j -м варіантом постачання у n -й пункт споживання, т; R_{jn} – відстань, на яку постачається продовольство від органу забезпечення до n -го пункту споживання за j -м варіантом, км; N – кількість пунктів споживання.

Обчислюючи величину $C_{ткп}$, треба враховувати витрати, що пов'язані з витрачанням ресурсу автомобільної техніки, витратами паливно-мастильних матеріалів, витратами на заробітну плату водіїв.

У величині $B_{ини}$ урахуються витрати, пов'язані з організацією та проведенням тендерних торгів, витрати на проведення претензійно-позовної роботи, на проведення маркетингових досліджень ринку продовольства та ін.

Висновки

В умовах суттєвої невизначеності та динаміки економічної обстановки переходу до ринку варто на рівні ГУВВ щорічно приймати рішення на вибір варіантів постачання кожного виду продовольства. Розроблена методика порівняльного оцінювання таких варіантів буде основою для підготовки пропозицій до прийняття цих рішень. Реалізація заходів, що пропонуються, дозволить підвищити ефективність використання бюджетних коштів, які виділені на утримання ВВ МВС України.

Наразі розроблюється комп'ютерна програма з використанням операційного середовища Windows–Excel, яка дасть змогу підвищити оперативність і знизити трудомісткість під час щорічного вибору варіантів постачання кожного виду продовольства.

Список використаних джерел

1. Про вдосконалення централізованого матеріально-технічного забезпечення органів та підрозділів внутрішніх справ України [Електронний ресурс] : наказ МВС України від 11.11.2003 р. № 1337. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/>

2. Про затвердження Положення про Департамент ресурсного забезпечення МВС України [Електронний ресурс] : наказ МВС України від 27.12.2001 р. № 1181. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/>

3. Про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти [Електронний ресурс] : Закон України від 22.02.2000 р. № 1490-III. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/>

4. Дундуков, В. Г. Закупочная логистика: армейский вариант [Текст] : учеб. пособие / В. Г. Дундуков, В. И. Оспищев. – М. : Риск, 1998. – С. 43–46.

5. Мальнев, В. В. Підстави щодо напрямків реформування системи тилового забезпечення внутрішніх військ МВС України [Текст] / В. В. Мальнев, В. Г. Дундуков, І. Ф. Ролін // Честь і закон. – 2003. – № 2. – С. 6–11.

6. Василенко, В. П. Воєнно-економічний аналіз [Текст] : навч. посіб. / В. П. Василенко. – Х. : Акад. ВВ МВС України, 2009. – 138 с.

7. Про затвердження Положення про продовольче забезпечення ВВ МВС України [Електронний ресурс] : наказ МВС України від 12.09.2012 р. № 290. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/>

8. Маркетинг [Текст] / А. Н. Романов, Ю. Ю. Корлюгов, С. А. Красильников и др. ; под ред. А. Н. Романова. – М. : Банки и биржи, ЮНИТИ, 1996. – 560 с.

Стаття надійшла до редакції 03.03.2014 р.

Рецензент – доктор військових наук, професор В. П. Городнов, Академія внутрішніх військ МВС України, Харків, Україна